

Měli jsme smrt před očima aneb bomby v Přerově

**Vzpomínání na tragické události v
listopadu roku 1944, kdy okupovaný
Přerov bombardovalo spojenecké
letectvo**

ROSTISLAV DOČKAL

**Tento materiál byl zveřejněn v lednových
číslech 2011 pátečního Nového Přerovska**

Pro vlastní potřebu naskenoval Jiří Rosmus

Měli jsme smrt před očima aneb bomby v Přerově Vzpomínání na tragické události v listopadu roku 1944, kdy okupovaný Přerov bombardovalo spojenecké letectvo ROSTISLAV DOČKAL

V Novém Přerovsku ze dne 27. listopadu 2009 se objevil článek Jaroslava Schöna „Vzpomínka na tragický listopad roku 1944“ a 8. ledna 2010 navazující text Marie Zaoralové s názvem „Vzpomínky z války už nezmizí“. Oba pisatelé mají pravdu: člověk, který jimi zmiňované bombardování Přerova prožil, nezapomene, co živ bude.

Jen bych rád upřesnil a doplnil oba články přímo z epicentra, neboť moji čtyři sousedé, žijící takzvaně přes cestu v Kozlovské ulici, při něm zahynuli.

Obrátil jsem se na mé další známé, tenkrát kluky a holky, ale i na ty starší, kteří tehdy v uvedené lokalitě žili, zhruba v okruhu sta metrů.

Vzpomínkami přispěli p. p. Miroslav Cedidla, Zdenka Kohoutková, Vladimír Koktavý a Eva Dočkalová. Jim patří můj vřelý dík.

BOMBARDOVÁNÍ. Mapka Přerova s černě vyznačenými místy, kde v listopadu 1944 dopadly spojenecké bomby. Foto: archiv Rostislava Dočkala

Na výřezu z mapy Němců je vidět místa při bombardování v Kosovské ulici a na Trávníku. Z jednoduchého znázornění tehdejších ulic je zřejmé, jak se nás tragické události dotkly.

Měl jsem ústa plná cihelného prachu

Tenkrát v pondělí 20. listopadu 1944 jsem se ocitl na zahrádce za naším domem. Dnes je na tomto místě zastávka MHD U Tenisu, když jedete autobusem od města, tedy na straně ZŠ

Trávník. S triedrem v ruce jsem před obědem pozoroval, stejně jako pan Schön, ony stříbrné tečky, řítící se k severu, do Polska na německé rafinerie syntetického benzinu.

U nás bylo jasno a na listopad nezvykle teplo, nad rafineriemi v Blechhammeru a Odertalu byla hustá mlha. To nikdo netušil.

PŘINESLY ZIKÁZU. Bomby na Přerov dopadaly z těžkých amerických bombardérů zvaných Liberator. Foto: archiv Deníku

Po obědě máma s babičkou začaly umývat nádobí a teta připravila do vědra vodu. Zmizel jsem opět na zahrádce, vždyť od července roku 1944 jsme po zaznění kolísavého tónu sirén – letecký poplach, vždy spíchalí do krytu k rodině Cedulově, Kozlovská 129, křížně přes cestu.

Doma jsme měli kryt jen s jedním východem, a tak jsme často u nich zůstávali i v noci – tři kluci a dvě dívky, ba i dospělí, neboť přeletů přes noc bylo přes Přerov více.

Ale nikdy se nic nestalo, a tak jsme v ono pondělí zůstali doma. Náhle se letadla vracela, ale jaksi jinak pro mne hřměly motory. Ozvaly se výbuchy.

V posledních vteřinách, než dopadla letecká bomba „pětistovka“ do Stöckerova domu, Kosovská 133, tedy naproti přes silnici, mě máma hnala ze zahrady domů. Výbuch doprovázený hřmotem nizoučko mihnuvšího se bombardéru se slil v jedno, tlak nás srazil k zemi v prostoru verandy. Země se chvěla, něčí ruka mě rvala předsíní z třesoucího se domu, někdo mě strkal do zad, ven na ulici.

Jak dlouho tohle trvalo, nevím, chuchvalce cihelného prachu ucply ústa, nos, neotevřeli jste oči. Do toho se valil černý dým ze zcela zničeného hořícího domu odnaproti. To, co jsem po nějaké době uviděl, do smrti nezapomenu.

Neoblečený svetr nám zachránil život

Pan Miroslav Cedidla doplňuje a vzpomíná, že bombardovací spojenecké svazy Literátorů rovněž pozoroval na cestě tam jako malé stříbrné čárky ve výšce 10-11 tisíc metrů. Chyběla ale včasná informovanost o zpět letících letadlech, která se přiblížila od severovýchodu nízko nad obzorem a odhodila bomby v oblasti Žebračky, obou břehů Bečvy, kapličky pod nemocnicí, Kolib, ulic Kosmákova, Kosovská, Malá Trávnícká a Trávník.

Miroslav Cedidla rovněž přibližuje detaily: „Ve 12.15 hodin jsme s mámou, mladším bratrem Zdeňkem a tetou zasedli k oběhu. Podivný a stále sílící zvuk přibližujících se letadel nás náhle zvedl od stolu. Chceme se podívat ze dvora, vybíháme na chodbu, já jen v tenké košili, a to nás na okamžik zdrží. Teta se otočí a ze židle v kuchyni popadne můj svetr, mám jednu ruku v rukávu a v tom to přišlo. Hrozný hřmot, obrovská detonace, dveře do dvora a do ulice se vyvrátily, chodbou prolétl s rychlostí vichru cihlový prach. Všichni čtyři se k sobě tiskneme, vlastně nás srazil tlak k plechovým dveřím na půdu. Chvíli je ticho, nezůstáváme na místě, ohmatáváme stěny a schody ze sklepa ven, oči a ústa plná prachu a v nastalém klidu vycházíme na ulici. Od Vsadska přijíždějí sanitky, lékaři, hasiči, pak i pohřební vůz. Jsou zranění, ale i oběti na životech. Vidím sousedku, která je zkrvavená v péči lékařů a vůbec při pohledu do ulice nevím, co si mám myslet. Teď klopytáme chodbou zpět do našeho dvora a zahrady. Z ní vidíme ruiny vybombardovaného domu Kosovská č. 133. zcela zničený fotoateliér fotografa Františka Totha, našeho souseda, a z Kosovské č. 131 a při pohledu zpět k našemu domu registruji, že máme rozbořenu verandu a sociální zařízení, díru do domu, kde byly dveře, a prázdnou zívající okna. Následně máma s tetou ukazují na plot mezi Stöckerovou a Pakrovou zahradou, něco na něm je, ale už se kolem rojí snad hasiči. Máma mne a bratra žene zpět do poničeného domu. Následná rekonstrukce našeho domu Kosovská č. 129 si včetně opravy krytiny vyžádala 150 tisíc korun, a to byly tenkrát peníze. Kdo to dnes přepočítá, a to jsem pracoval celý život jako projektant, stavař. Opravy zabraly tři čtvrtě roku. Vlastně nás možná zachránil tenkrát můj svetr, který jsem si ani neoblekl, protože být chvíli předtím na dvoře, tak nevím... jen tuším...“

Omluva oprava Vážení čtenáři,

v minulém čísle seriálu o bombardování Přerova v roce 1944 se objevilo několik chyb. Místo ulice Kozlovská byla v textu ulice Kosovská, místo rodiny Cedidlových byla uvedena rodina Cedulových a místo letadla Liberator se v textu vyskytuje Literátor.

Autor je v tom nevinně. Chyby vznikly při přepisu textu a může za ně poněkud rozmarná funkce textového editoru, která má za úkol opravovat překlepy v textu a která někdy opravuje i to, co by opravovat neměla.

Autorovi i čtenářům se tímto omlouváme. Redakce

2. díl

Pan Vladimír Koktavý vzpomíná: „Bydleli jsme v Kosmákově ulici č. 47 – rohový dům Kosmákova – Kozlovská ulice. Měl jsem tenkrát necelé čtyři roky, přesto z výjimečné události zůstala navždy vzpomínka. V uvedené dobu bombardování jsem spal v ložnici směrem do ulice Kozlovská. Probudil jsem se při některém výbuchu, zřejmě podvědomě jsem nějak příkrývkou zakryl sebe, nebo chtěl jsem se celý schovat, zalézt, ale obrovská detonace bomby, která zasáhla vedlejší patrový dům pana Vavřiny ve mně znásobila strach a úlek a vyhnala mě z ložnice. Jak ukazují fotografie, bomba „usekla“ odshora až dolů zadní část patrového objektu – směrem k rybníku. Majitel se zachránil, což bylo až neuvěřitelné, neboť v té době byl v prvním patře svého domu směrem do Kozlovské ulice. Proto jsem se také já podrobně zmiňoval o své pozici. Já sám jsem vyděšený, zřejmě s křikem, utíkal do kuchyně, která byla rovněž obrácena k městu a našel jsem mámu ležet pod oknem u zdi, pořezanou od střepů z rozbitých oken. S křikem jsem se rozeběhl z bytu, nepamatuji se, že bych dveře otvíral, k sousedce na chodbě, paní Koníčkové, která maminku prozatímně ošetřila. Naštěstí šlo jen o řezné rány, sice v obličejí, ale v celku o lehčí zranění.“

V domě naproti umíraly i děti

V KOZLOVSKÉ. Na boční straně domu jdou vidět stopy po budově zničené bombou v roce 1944. Foto: archiv Rostislava Dočkala

Paní Zdenka Kohoutková, rozená Nezhybová, tenkrát bytem Přerov, Trávník č. 61 (prakticky sousedka paní Sýkorové – Ganguli, o které se nedávno psalo v NP), píše a vzpomíná: „V době bombardování mi bylo osm let. Jsou věci, které si zapamatujete na celý život. Bylo to před polednem, nebo po poledni, přesně nevím, kdy bylo slyšet hukot letadel. Dívala jsem se na ně, jak letí od Bečvy. Zaslechla jsem střílení, a proto jsem utekla domů. Vtom to začalo rachotit a všechno se začalo bortit. Řinčelo a rozbíjelo se sklo, nárazová vlna nám vyvrátila vrata od ulice a rozbila okna. Po uklidnění jsme zjistili, že bomba dopadla přímo přes cestu na domy Trávník č. p. 52 a 54, kde přišly o život paní Černošková s vnučkou Dášou, která

byla u ní, dále zahynula paní Valenčíková se synem Jiříčkem, kterému byly tři roky.

Paní Konečnou jsme vyprostili živou.“

Nedoběhl domů, zůstal na plotě

Ale teď k tomu zásadnímu, všude je zaznamenáno 13 obětí, a ono jich opravdu tolik bylo. Je třeba říci, v seznamu zemřelých při bombardování, jak jej zaslal NP pan Schön (zveřejněno dne 27. 11. 2009), chybí třináctá oběť. Tou byl manžel zesnulé paní Marie Stöcker z Kozlovské č. 133, Němec pan Stöcker.

V prvním patře jeho domu tenkrát zahynuli manželé Privarovi, dcera Hildegard a zeť. Náš dům od zásahu bomby dělila vzdálenost šířky silnice a chodníky, odhaduji tedy maximálně 10 metrů. Nemohl jsem tehdy nevidět, stejně jako pan Cedidla, ono něco na plotě. „On“ neměl to štěstí, nedoběhl ze zahrádky od králíků a tlaková vlna „vystavila“ jeho tělo.

I když „šťěstí“? Ti ostatní v domě byli nalezeni později pod sutinami, jako poslední až třetí den pod zříceným schodištěm paní majitele domu. To jsem již ale nebyl v Přerově, ale v Doloplazích, bydlel jsem u tety v cukrovaru. Náš dům totiž neměl okna, dveře, verandu, komíny, střecha byla proražená, děravá, objevily se praskliny ve zdech... a byl listopad 1944. Vrátil jsem se domů až v dubnu 1945.

Tragédie zasáhla celé rodiny

Druhá nepřesnost je u oběti pod číslem 1. Místo Alžběta Černošková má být Alžběta Černošková a k ní patří oběť pod číslem 12 Dagmar Žáková, obě Trávník č. 52 – babička a vnučka. Potvrzují to paní Kohoutková, která byla sousedkou přes ulici a znala jen o rok starší vnučku, stejně jako to potvrzuje paní Eva Dočkalová – Sigmundová, rovněž z Trávníku č. 104.

Další nepřesnost vznikla chybou tisku. Pod číslem oběti číslo 10 je správně Marie Valenčíková, ale pod číslem 10 místo Jiří Valečík má být správně Jiří Valenčík, tedy matka a její tříletý syn, oba Trávník č. 54.

U čísla 3 – oběť Josef Koša má být Josef Kóša, roční dítě. Rodinu jsem osobně znal, opírám se o svědectví osoby, která tenkrát v Kolibách již nebydlela, ale je dosud žijící pamětnicí. Ostatně v Přerově žije ještě z této rodiny a z Kolib více členů.

Další upozornění pro případné sledování této tragédie. V Kozlovské ulici bydleli pod vzdušnou čarou od sebe dvě rodiny Sadilovy. Jedni měli na domě číslo 142, bydleli tedy přes jeden dům od našeho rodinného domu čp. 138 (711) v Kozlovské ulici. Druzí Sadilovi bydleli za rohem v Kozlovské ulici č. 153 po levé straně směrem k Bečvě. Tento dům dostal zásah, při němž zemřeli tři lidé z rodiny oné spolužačky Leonky Sadilové, o níž píše paní Zaoralová.

3. díl

K fotografiím v knize pana Schöna Bomby na Přerov. Na straně 47 dole je opravdu záběr na dům rodiny Pakrovy, ale obrázek nahoře nepředstavuje zásahem zničený dům Stöckerových. Ostatně i autor si nebyl jist. Svě tvrzení opírám o skutečnost, jež potvrzují i další pamětníci, a já ji dokládám vlastním snímkem asi z roku 1964. Je fotografován z našeho chodníku od domu (viz minulý díl seriálu). Můj nejstarší syn měl tenkrát pět let a je po bouři. Na snímku vidíte Tothův dům. Vlevo od něj je vidět dům rodiny Cedidlový. Na štítové zdi Tothova domu je zřetelně vidět, že vstup do Tothova domu byl na pravé straně směrem k Vsadsku, na přetisknutém snímku na straně 47 je dům přízemní, s vchodem vlevo.

Navíc tento dům má jeden schod, dům Tothových měl schodů více. Pan Toth potom koupil dům v Bratrské ulici, tam měl fotoateliér, ale ani tento dům dnes již nestojí, je místo něj parkoviště.

Bomby padaly také v Malé Trávnické

Z knihy pana Schöna jsem pro upřesnění převzal za tím účelem schematické znázornění části bombardování a dal je k posouzení pamětníkům. Chybí zde (jsou v textu i na německé mapě) jednak zásahy v ulici Malá Trávnická. Byly na rohu, přímo proti tzv. Ejemovu domu, za nímž mnohem později vznikl Chemoprojekt. Další skutečností je fakt, že v Kozlovské ulici pod číslem 1a není dům paní Rychtalíkové, ale paní Čermákové, ostatně v něm později bydlel pan dr. Čermák s rodinou.

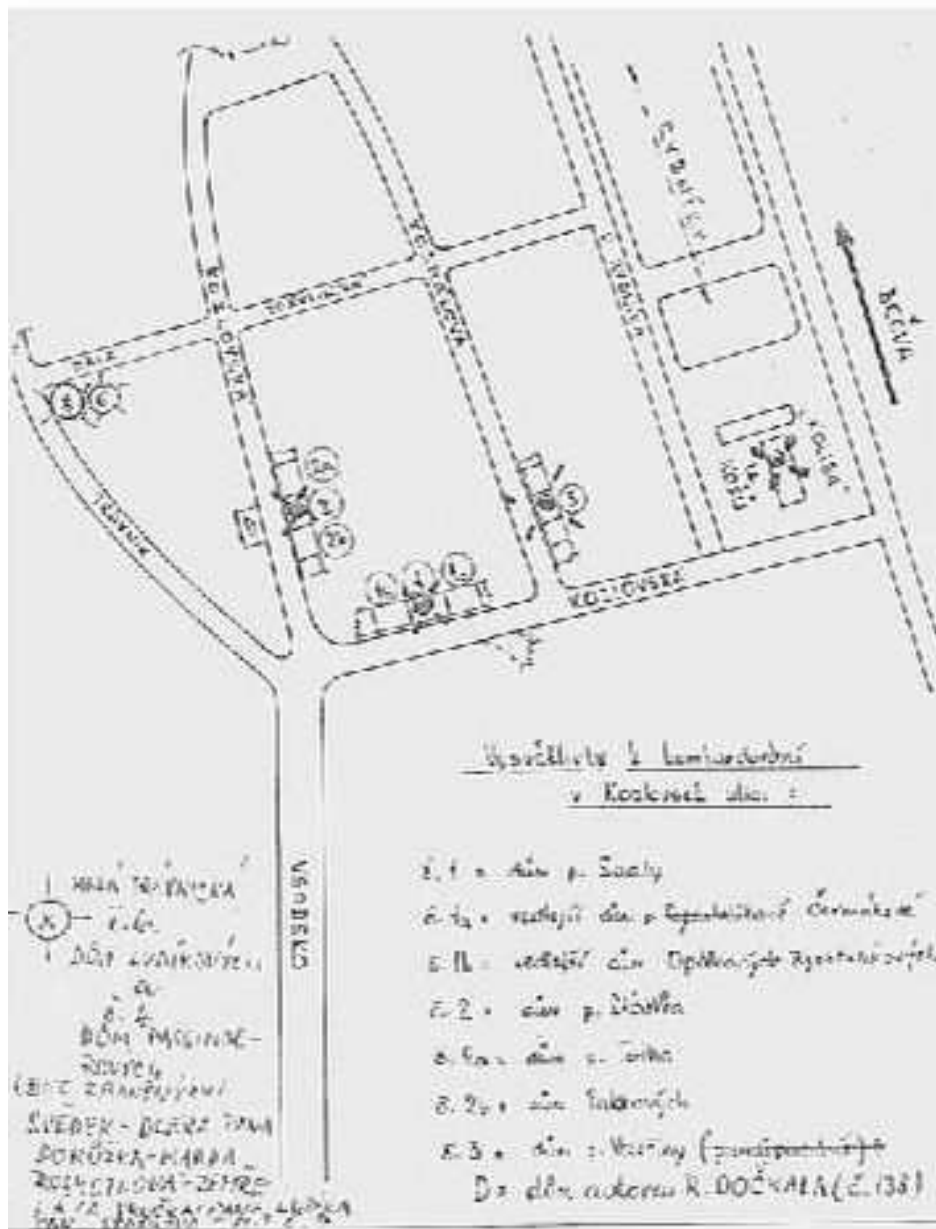
Dům pana Rychtalíka, později jeho dcery paní Boženy Rychtalíkové, dokládám snímkem, fotil jsem po oné výše zmíněné bouři, a ne domy. Přesto je po levé straně vidět dům výše jmenované, plot vybombardovaného domu rodiny Sadilovy, kde později vznikly garáže, a dům, respektive štítová zeď domu paní Čermákové.

Takže 1a – vedlejší dům paní Čermákové, 1b – vedlejší dům paní Rychtalíkové. Dům Opálkových byl vedlejším domem paní Rychtalíkové směrem k městu, sousedil s domem Gartnerových. V proluce vpravo vede cesta k Ženíškovu zahradnictví – kolem zahrad se říkávalo, kde dnes stojí tak trochu „moje škola“ – ZŠ U Tenisu.

Ležící muže zachránily modlitby

K bombardování Kapličky, křížové cesty a části nemocnice toliko, co prožil tenkrát dnes již zemřelý tchán, soudní úředník, nasazený v Optikotechně (Meopta), i otec mého spolužáka, dnes již rovněž nežijící.

Oba hovořili o tom, že je Němci napřed, když bylo hlášeno, že se letadla vracejí, nechtěli z objektu pustit, ale že dělníky neudrželi. Vzpomínali, jak utíkali k Bečvě, jak leželi v dnešním prostoru zahrádkářské kolonie pod dnešní dolní kapličkou, a když nízko přelétaly Liberatory a odhodily zde třináct bomb, všichni se hlasitě modlili, ležíce obličejí k zemi, a prosili Matku Boží za záchranu. Vyslyšela je, tenkrát tam nebyl nikdo usmrcen.

KDE PADALY BOMBY. Aktualizovaná mapa ukazuje místa zásahů leteckými pumami. Foto: archiv Rostislava Dočkala

V náhradních cílech umírali lidé

Podle záznamů na Přerov jako na náhradní cíl nalétávalo od severovýchodu 26 + 3 amerických Liberatorů B – 47. Podle německé mapy shodily na Přerov 95 leteckých bomb o celkové váze 24 000 kilogramů, některé až 500 kilogramů těžké. Snažil jsem se zjistit ony náhradní cíle ze soudobého i převzatého tisku.

Byla to tato města, všechna bombardována dne 20. listopadu 1944:

Opava – v 11.43 hodin

Kroměříž – v 11.48 hodin

Brno – ve 12.05 hodin

Hodonín – ve 12.23 hodin – 70 mrtvých, 12 nezvěstných

Břeclav – ve 12.40 hodin – 60 mrtvých

Zlín – ve 12.40 hodin – 25 mrtvých, 22 nezvěstných

Přerov – podle Schilderbergera bombardován v 12.45 hodin, podle Schöna v 13.45 hodin – 13 mrtvých, 32 zraněných, 17 domů zcela zničených.

Přikláním se i s pamětníky těsně před čas Schilderbergerův – 12.30 až 12.40 hodin. Pondělní oběd býval jednoduchý, zbytky od neděle nebo bezmasé jídlo. Tři čtvrtiny mnou dotazovaných se k času přiklánějí.

Závěrem chci podotknout, že tomuto tématu se věnoval kdysi snad v Kultuře Přerova bývalý starosta Přerova Karel Rozmus, který v Kozlovské ulici rovněž bydlel. Tam byly i fotografie, které jsem od oné doby neviděl, a také ze dvora zachycený objekt zničeného domu Kozlovská č. 133. Snímky zřejmě pořídil pan Toth, vzhledem k tomu, že přišel o fotateliér, který měl ve dvorním traktu svého domu č. 131 v Kozlovské ulici.

Ještě žijí pamětníci oné doby, lidé dnes hodně přes osmdesát let. Těch, kteří byli přímo u toho, ubývá. Bylo by třeba jejich vzpomínky ohleduplně vytěžit. Někteří ale kvůli zdravotnímu stavu a jeho možnému zhoršení nemohou.

Bohužel, sám jsem s jedním z nich hodlal nahrát s jeho souhlasem vzpomínky na onu tragickou událost. Než k tomu došlo, respondent zemřel. Ale i z toho jediného setkání jsme se shodli, že naše vzpomínání na bombardování Přerova vyvolávají reminescenci na zvolání jedné z největších osobností konce minulého a počátku tohoto století i na téma válka: „Nikdy více!“